

ЖАМИЙЕТ ТУРАҚЛИЛИҒЫН ТӘМИЙИНЛЕҮДЕ МӘХӘЛЛЕНИҢ ЖАМИЙЕТЛИК-СИЯСИЙ РОЛИ

*Атамуратов Мурат Утепбергенович, сийасий илимлер
докторы, профессор в.в.б.*

JAMIYAT BARQARORLIGINI TA'MINLASHDA MAHALLANING IJTIMOIIY-SIYOSIY ROLI

*Atamuratov Murat Utepbergenovich, siyosiy fanlar doktori,
professor v.v.b.*

THE SOCIO-POLITICAL ROLE OF THE MAHALLA IN ENSURING SOCIAL STABILITY

*Atamuratov Murat Utepbergenovich, Doctor of Political Sciences,
Professor*

СОЦИАЛЬНО-ПОЛИТИЧЕСКАЯ РОЛЬ МАХАЛЛИ В ОБЕСПЕЧЕНИИ СТАБИЛЬНОСТИ ОБЩЕСТВА

*Атамуратов Мурат Утепбергенович, доктор политических
наук, и.о.профессора*

e-mail:
atamuratov78@ram
bler.ru

Аннотация: Мақалада маҳалле институтының жәмийетлик-сиясий турақлылықты тәмійнлеуідеги роли талқыланған. Маҳалле арқалы социаллық жәрдем, пуқаралық белсенділік хәм жергиликли экономиканы қоллап-қууатлау процесслери турмыслық мысаллар тийкарында көрсетілген. Президент Ш.М.Мирзиёевтиң 2025-жыл 26-декабрьдеги мүрәжатында белгиленген әҳмийетли бағдарлар менен үнлесликте маҳалле пуқараларының мәмлекетлик басқарыудағы қатнасыуы хәм социаллық капиталдың қәлипlesiуи жарытып берілген.

Таяныш сөзлер: маҳалле институты, жәмийетлик турақлылық, Қарақалпақстан, социаллық капитал, пуқаралық белсенділиги, жергиликли экономика, мәдений мийрас, мәмлекетлик сиясат, Өзбекстан.

Annotatsiya: Maqolada mahalla institutining jamiyat ijtimoiy-siyosiy barqarorligini ta'minlashdagi roli tahlil qilinadi. Mahalla orqali ijtimoiy yordam ko'rsatish, fuqarolik faolligi hamda mahalliy iqtisodiyotni qo'llab-quvvatlash jarayonlari hayotiy misollar asosida yoritib berilgan. Prezident Sh.M. Mirziyoyevning 2025-yil 26-dekabrdagi murojaatida belgilangan muhim yo'nalishlar bilan uyg'un holda mahalla fuqarolarining davlat boshqaruvidagi ishtiroki hamda ijtimoiy kapitalning shakllanishi masalalari ochib berilgan.

Kalit so'zlar: mahalla instituti, ijtimoiy barqarorlik, Qoraqalpog'iston, ijtimoiy kapital, fuqarolik faolligi, mahalliy iqtisodiyot, madaniy meros, davlat siyosati, O'zbekiston.

Annotation: The article examines the role of the mahalla institution in ensuring socio-political stability in society. The processes of providing social assistance, promoting civic engagement, and supporting the local economy through the mahalla are illustrated with practical examples. In line with the key priorities outlined in the Address of President Sh. M. Mirziyoyev dated December 26, 2025, the article highlights the participation of mahalla residents in public administration and the formation of social capital.

Key words: mahalla institution, social stability, Karakalpakstan, social capital, civic engagement, local economy, cultural heritage, state policy, Uzbekistan.

Аннотация: В статье анализируется роль института махалли в обеспечении социально-политической стабильности общества. На основе практических примеров показаны процессы оказания социальной помощи, развития гражданской активности и поддержки местной экономики через махаллю. В контексте ключевых ориентиров, обозначенных в обращении Президента Ш. М. Мирзиёева от 26 декабря 2025 года, освещаются вопросы участия граждан махалли в государственном управлении и формирования социального капитала.

Ключевые слова: институт махалли, социальная стабильность, Каракалпакстан, социальный капитал, гражданская активность, местная экономика, культурное наследие, государственная политика, Узбекистан.

Кирисиш. Мəхəллə институты Ўзбекистоннинг социаллик ҳам сиясий турмысында орайлык əхмийетке ийе болган институт болып есапланады. Ол дəстүрий қонсылық ҳам социаллик жəрдем принциплеринен баслап хəзирги заман мəмлєкети ҳам пуқаралық жəмийети арасындағы көпир ўазыйпасын атқарады. Мəхəллə социаллик капиталды қəлиплєстирий, жəмийетлик тураклылықты тəмийинлєй, жəмийетшилиқ қатнасыўын раўажландырыў ҳам мəмлєкетлик сиясат механизмлєрин жєргиликли дəрежєдє əмєлгє асырыўда əхмийетли фактор болып хызмет етєди. Илимий əдєбиятлар мəхəллєнинг усы функцияларын концептуаллык жактан қарап шығады ҳам оның жаңа Ўзбекстан раўажланыў стратегиясындағы ролин əхмийетли түрдє тən алады.

Тийкарғы бəлим. Мəхəллə тарийхы ҳам ўазыйпалары Ўзбекистоннинг жəмийетлик ҳам сиясий раўажланыўында ўзликсиз раўажланып кєлген. Изертлєўлєр мəхəллєнинг социаллык басқарыўда нəтийжєли институционалык механизм сыпатында қəлиплєсийин кəрсєтєди, ол социаллык тармақлар, исєним ҳам улыўма қағыйдаларды жəмийеттє тураклылықты сақлаў ушын жєдел қолланады. Белгили алым А.Хужамкулов мəхəллєдєги социаллык капиталды ҳам оның жəмийет тураклылығы, экономикалык өсий ҳам пуқаралық жəмийетининг раўажланыўына тəсирин тєрєң анализлєйди. Оның пикириншє, мəхəллə

системасында исєним, социаллык тармақлар ҳам нормалар жəмийеттє тураклылықты тəмийинлєудє орайлык əхмийетке ийе болады¹.

Соның мєнєн биргє, Г.Б. Умарованың илимий изертлєўлєри мəхəллєнинг пуқаралық жəмийетин бєккємлєй, демократия принциплєрин əмєлгє асырыў ҳам жəмийетлик қадағалаўдағы ролин илимий жактан қамтып алады. Оның пикириншє, мəхəллə пуқаралардың өзин-өзи басқарыўы, жəмийетлик қадағалаў ҳам пуқаралық қатнасыўын арттырыўда тийкарғы институт сыпатында хызмет етєди².

2025-жыл 26-дєкабрьдє Ўзбекстан Президенти Шавкат Мирзиёев Жоқарғы Мəжлис ҳам халыққа жоллаған Мүрəжатында жəмийеттє мəхəллə институтының əхмийетлилигине айрықша дыққат аўдарды. Президенттинг мүрəжатында «мəхəллə системасы бирлєскєн жəмийет, ўатансүйийишлиқ сезими ҳам жəмийетлик биргє ислєсийди раўажландырыўда тєңсиз фактор болып хызмет етєди»³, дєп атап өтилди ҳам 2026-жыл «Мəхəллєни раўажландырыў ҳам жəмийетти илгерилєтий жылы» дєп жəрияланды. Бул баслама мəхəллєнинг тураклылықты тəмийинлєудєги əхмийетин жəнє дє күшєйтиўгє қаратылған.

Президентимиздин баянатында миллий сиясат профилиндє жəмийетлик тураклылық орталығына қаратылған анық ўазыйпалар да белгилєп берилди. Мəсєлєн, жəмийеттє

¹ Khujamkulov A. *The Role And Transformation Of Social Capital In The Mahalla System Of Uzbekistan*. American Journal of Social Sciences and Humanity Research, 2025, pp.50–57.

² Umarova G.B. *Mahalla — The Factor of Civil Society*. American Journal of Social Sciences and Humanity Research, Vol.05 Issue03, 2025, pp.22–27.

³ Мирзиёев Ш.М. *Олий Мəжлис ва халққа Мүрəжаатнома* (26.12.2025). Президент.uz.

демократияны тереңлестириў, пуқаралардың хуқықый саўатлылығын арттырыў хэм мэхәлле пуқараларының белсене қатнасыўы арқалы жәмийетте пайда болыўы мүмкин болған машқалаларды нәтийжели шешіў механизмлери бекемленеди. Избе-из жәмийетлик реформалар нәтийжесинде, хәр бир мэхәлле, хәр бир шаңарақ хэм хәр бир адам күнделикли турмыста өз үлесин қоспақта, бул болса Өзбекстанның жаңа жәмийетлик модели сыпатында қабыл етилмекте.

Турмыслық мысаллар тийкарында мэхәлленің әмелий роли де ашып бериледи. Мәселен, мэхәлле институты Өзбекстандағы жәмийеттиң турақлылығы, жәмийетлик бирге жасаў хэм пуқаралардың турмыс сапасын жақсылаўда орайлық роль атқарады. Қарақалпақстанда мэхәлле уйымлары тек дәстүрий жәмийетлик қағыйдаларды сақлаў ғана емес, ал заманағөй социаллық, экономикалық хэм мәдений ўазыйпаларды да атқармақта. Мәселен, Арал аймағындағы айырым экологиялық машқалалар мэхәлле басшылары хэм пуқаралардың бирге ислесиўи арқалы жергиликли дәрежеде де шешилмекте. Мэхәлле уйымлары халыққа экологиялық қәўип-қәтерлер ҳаққында түсиндириў жумысларын алып барып, суў хэм аўыл хожалығы ресурсларын нәтийжели бөлистириўге жәрдемлеседи. Бул процесс мэхәлленің жәмийетлик турақлылықты сақлаўдағы әҳмийетин көрсетеди.

Социаллық капиталдың раўажланыўы мэхәлле пуқаралары арасында исеним хэм бирге ислесиўди тәмийинлейди. Мэхәллелерде жергиликли халық хэм мэхәлле белсендилери кем тәмийинленген шаңарақларға социаллық жәрдем көрсетиўде белсене қатнаспақта. Бул тек ғана материаллық жәрдем емес, ал психология хэм пуқаралық мәдениятын қәлиплестириўге де хызмет етеди. Социаллық тармақлар арқалы балалар хэм жаслар ушын билимлендириў бағдарламалары, спорт хэм көркем өнер бағдарларында дөгереклер шөлкемлестирилип, жәмийетлик бирге жасаў хэм пуқаралардың турақлы раўажланыўы тәмийинленбекте.

Елимизде мэхәлле институтының демократиялық белсендиликти күшейтиўдеги роли де үлкен әҳмийетке ийе. Мэхәлле жыйынларында пуқаралар мәмлекетлик бағдарламалар, ыызамшылық хэм жергиликли

жәмийетлик жойбарлар ҳаққында тиккелей мағлыўмат алады хэм өз пикирлерин билдириў имканиятына ийе болады. Бул процесс Президент Ш.М.Мирзиёевтиң 2025-жыл 26-декабрьдеги мүрәжатында белгиленген принциплер менен үнлес болып, мэхәлле арқалы пуқаралардың еркин хэм белсенди қатнасыўы тәмийинленеди.

Экономикалық жақтан мэхәлле институты жергиликли исбилерменликти қоллап-қуўатлаўда да айрықша әҳмийетке ийе. Қарақалпақстанның Шымбай, Елликқала хэм басқа да бир қатар районларында мэхәлле басшылары хэм халық пенен биргеликте киши исбилерменлик жойбарлары әмелге асырылмақта. Мэхәлледә шөлкемлестирилген өндирилсик топарлар жергиликли халыққа дәрамат дерегин жаратады, сондай-ақ, экономикалық турақлылықты тәмийинлейди. Бунда мэхәлле басшылары мәмлекетлик бағдарламалар арқалы кредит хэм грантлар менен жәрдем көрсетеди, бул болса Президент Мүрәжатында белгиленген «хәр бир мэхәлле - экономикалық раўажланыў хэм жәмийетлик турақлылықтың орайы» принципине толық сәйкес келеди.

Аймағымызда мэхәлле арқалы мәдений мийрасты сақлаў хэм миллий қәдириятларды үгит-нәсиятлаў да әҳмийетли ўазыйпа сыпатында әмелге асырылмақта. Мэхәлледә дәстүрий байрамлар, миллий өнерментшилик көргизбелери хэм мәдений илажлар шөлкемлестирилип, пуқаралардың мәдений өз-ара бирге ислесиўи раўажланады. Бул процесс халықтың миллий хэм мәдений бирлик, татыўлық сезимин бекемлейди, соның менен бирге жәмийетлик турақлылық хэм жәмийет бирлигин қоллап-қуўатлайды.

Солай етип, мэхәлле институты тек ғана социаллық хэм экономикалық турақлылықты тәмийинлеп қоймастан, ал пуқаралық белсендиликти арттырады, мәдений мийрасты сақлайды хэм мәмлекетлик сиясатта халықтың қатнасыўын бекемлейди. Бул мэхәлленің заманағөй раўажланыў модели сыпатында Өзбекстанның барлық аймақларына тән болмақта хэм де мэхәлле институтының «төменнен жоқарыға» (bottom up) модели социаллық турақлылықты тәмийинлеўде нәтийжели екенин көрсетеди. Илимий анализ

көзқарасынан, маҳалле институты тек социаллық жәрдем механизми сыпатында ғана емес, ал демократиялық процесслерди қоллап-қуғайтуғын хәм пуқаралық жәмийетти беккемлейтуғын институционаллық структура сыпатында да үлкен әҳмийетке ийе. Бул демократиялық белсендилик, улыўма қағыйдалар системасы хәм исеним орталығын жаратыўға хызмет етип, жәмийетте және де турақлы социаллық орталықты қәлиплестиреди. Жуўмақлаў. Улыўмаластырып айтқанда, маҳалле институты Өзбекстанда социаллық-сиясий турақлылықты тәмийинлеўде әҳмийетли механизм есапланады. Ол социаллық капиталды қәлиплестириў, мәмлекет хәм жәмийет арасындағы диалогты беккемлеў, пуқаралық қатнасыўды кеңейтиў хәм социаллық жәнжеллердиң алдын алыў сыяқлы функциялар арқалы турақлылықты арттырады. Президентимиздиң 2025-жыл 26-декабрьдеги мүрәжатында маҳалле хәм жәмийет

абаданлығына қаратылған әҳмийетли мәмлекетлик басламалардың алға сүрилиўи, бул институттың стратегиялық әҳмийетин және де күшейтиўге хызмет етеди. Сондай-ақ, илимпазлардың соңғы жыллардағы изертлеўлери маҳалле институтының социаллық хәм сиясий раўажланыўдағы ролин илимий жақтан тастыйықлайды.

Әдебиятлар:

1. Khujamkulov A. *The Role And Transformation Of Social Capital In The Mahalla System Of Uzbekistan*. American Journal of Social Sciences and Humanity Research, 2025.
2. Umarova G.B. *Mahalla — The Factor of Civil Society*. American Journal of Social Sciences and Humanity Research, Vol.05 Issue03, 2025.
3. Мирзиёев Ш.М. *Олий Мажлис ва халқга Мурожатнома* (26.12.2025). [Prezident.uz](https://prezident.uz)

